

Ik kon helemaal niet goed dansen. De mensen kwamen naar mij kijken omdat ik de eerste was die naakt voor het publiek durfde te verschijnen", bekende ze ooit zelf. Dat parmantige pronken bezorgde *Margaretha Geertruida MacLeod-Zelle* weliswaar internationale faam, maar kostte ook haar vel. Die blote vrouwenhuid waarmee ze als Mata Hari geld graaide, is nu letterlijk de drager van haar levensverhaal.

Voor het eerst worden in een tentoonstelling in Düsseldorf en later in Leeuwarden flarden van een rusteloos leven opgeroepen met resten van haar authentieke plakboeken, mysterieuze foto's, geuren en gamelangeluiden. Een levensverhaal als een explosieve cocktail van feiten, halve waarheden en verzinsels.

„Haar hele leven was theater”, zegt *Gerk Koopmans*, conservator van het Fries Museum. „Er is heel veel over haar geschreven, maar het probleem is dat je niet kan achterhalen wie Mata Hari écht was. Er zijn geen brieven van haar overgebleven. Behalve één: aan de minister van Onderwijs van Iran, één van haar vele amants. Zo slijmerig! Maar wat dacht ze écht over haar minnaars? Miste ze haar dochter? Heeft ze ooit een abortus gehad? Er bestaan helemaal geen documenten over haar ge-

voelens. Het is allemaal interpretatie. Hoe meer ik me in Mata Hari verdiep, hoe minder ik haar ken.”

Over dit imago zou ze zelf geglunderd hebben. Vanaf haar prille jeugd dist de Friese met zuiderse teint en temperament verbloemde verdichtelsels op. Ze wordt op 7 augustus 1876 in Leeuwarden geboren. Haar vader is een snobistische hoedenmaker die zijn vier kinderen verwent. Via een krantheadvertentie ontmoet ze *Rudolph „Johnnie” MacLeod*, een Nederlandse kolonel uit een Schotse patriciërsfamilie. Zes dagen na hun eerste ontmoeting zijn ze verloofd, 4 maanden nadien gehuwd. Hij is 39, zij bijna 19. Het paar trekt een jaar later naar Nederlands Indië. Daar sterft hun zoontje door vergiftiging en toont de verbintenis barsten. Met een knorrige militair van een karig pensioentje in een verloren gebucht in de tropen overleven, is niet echt het kopje thee van de levenslustige *Margaretha*. In 1902 keren ze met hun enige dochter naar Holland terug. Daar scheiden hun wegen. De moeder zal haar dochter nooit terugzien. Want mevrouw MacLeod lonkt naar het champagne-rippende Parijs van de belle époque.

Een desillusie wordt het. De klussen als schildersmodel zijn weinig opwin-

dend. Pas enkele jaren later wordt er echt naar haar opgekeken. Als hindoe-danseress maakt *Lady MacLeod*, zoals ze zich dan laat noemen, haar debuut in de privé-salons van de beau monde. Ze maakt furore. Vooral wanneer *Monsieur Guimet*, industrieel en kunstverzamelaar, haar in zijn kersverse *Museum voor oosterse kunst* in een exotische enscenering opvoert. Ze danst er met sluiers en in een met juwelen bezette bustenhouder, zwiept met gracieuze gebaren haar ombulsel af en noemt het kunst. Met een ongekende flair voor publiciteit spint ze verhalen over haar rituele inwijding in heilige dansen van oosterse tempels. Ze spreekt een mondje Maleis en herdoopt zichzelf tot Mata Hari of *Oog van de Dag of Zon*. Een roemrijke internationale carrière als exotische stripteaseuse start. Mannen rijgt ze net als hun visitekaartjes aan. In Parijs, Madrid, Rome, Berlijn, Monte Carlo,... Haar rusteloos gereis wordt bruusk afgeremd in 1916. In de Parijse gevangenis. Ze wordt beschuldigd van spionage voor de Duitsers. Heeft ze werkelijk Franse staatsgeheimen aan de vijand verkocht? Was ze dubbelspionne? *Agentie H-21*? Haar verklaringen zijn verward, tegenstrijdig of choquant. Zijn de in haar bagage gevonden flesjes gevuld met onzichtbare inkt voor geheime brieven, zoals de Franse staatsveiligheid vermoedt? Of zijn het Spaanse anticonceptiva „om-te-spoelen-na-de-coitus”, zoals Mata Hari ongegeneerd verklaart? Uit nijpend geldgebrek stelt ze zelf de Franse inlichtingendienst voor Duitse geheimen te ontfutselen. Voor 1 miljoen Franse frank. Maar ze geeft tegelijkertijd toe geld van de Duitsers te hebben ontvangen in ruil voor „roddels en cafépraat”.

Gerk Koopmans: „Ze had contacten met de Duitsers. Maar of ze ooit interessant materiaal heeft geleverd, is nooit bewezen. Ze moet het als een spelletje hebben opgevat en gedacht hebben dat ze er zich wel uit zou redden. Ze heeft er echter geen idee van wat er zich op dat moment in de wereld afspeelt. Terwijl duizenden mensen creperen, maakt zij zich druk over een in Berlijn verloren bontjasje.” Voor de Franse staatsveiligheid en voor Scotland Yard stond haar schuld van in het begin vast. Ze was immers een vrouw die ongeremd haar eigen gang ging. Financieel en seksueel. Ze wordt voor dag en dauw op 15 oktober 1917 terechtgesteld.

★ Tot 24 november in het Stedsmuseum, Bergerallee 2 in Düsseldorf, en vanaf 14 december in het Fries Museum, Turfmarkt 11 in Leeuwarden.

Mata Hari

Leve de mythe

Op een mistige herfstochtend, bijna 80 jaar geleden, speelde de courtesane-spionne Mata Hari haar laatste rol: ze gooide een kushandje naar het executiepeloton. Een reizende tentoonstelling

Eliane Van den Ende

20.11.96